

TA'LIMDA TABIIY FANLARNING FANLARARO INTEGRATSIYASI

INTERFAOL TA'LIM VA TARBIYA JARAYONI ISHTIROKCHILARI

Aliyeva Mavjudaxon Baxromjon qizi

Qo'qon DPI Tabiiy fanlar fakulteti

Biologiya kafedrası o'qituvchisi

Rahnamo Muhammadjon qizi

Qo'qon DPI Tabiiy fanlar fakulteti

Biologiya yo'nalishi talabasi To'ychiyeva

Annotatsiya: *Ta'lim tizmidagi va ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradigan usuldir. Interfaollik asosida darsni tashkil etish shunday kechadiki, bu jarayonda birorta ham o'quvchi chetda qolmaydi va har bir shaxsni o'z vazifasini bajarishga chorlaydi.*

Абстракт: *Использование интерактивных методов в системе образования и в образовательном процессе является способом повышения эффективности образования. Организация урока на основе интерактивности происходит таким образом, чтобы ни один ученик не оставался в стороне от процесса и приглашал каждого человека выполнить свое задание.*

Annotation: *The use of interactive methods in the educational system and in the educational process is a way to increase the effectiveness of education. The organization of the lesson on the basis of interactivity takes place in such a way that no student is left out of the process and invites each person to perform his task.*

Interfaol mashg'ulotlar o'ziga xos tashkiliy tuzilishga ega bo'lib, uni tashkil qilish va olib borish bo'yicha faoliyat turlari alohida ajratilgan va har biri bo'yicha alohida vazifalar shaklida nomlar berilgan. Bunda bir mashg'ulot jarayonida shu mashg'ulotni olib boruvchi bir vaqtda ushbu turli vazifalarni bajarishi ko'zda tutiladi. Shu bilan birga bir mashg'ulotni ikki yoki uch pedagog yoki yordamchilar birgalikda olib borishi ham qo'llaniladi. Ular bajaradigan vazifalariga ko'ra quyidagicha nomlanadilar:

- **Moderator** – ta'lim mazmunini yaratish, modullarini ishlab chiqish.
- **Trener**–o'quvchilarning ko'nikmalarini rivojlantiruvchi mashqlar o'tkazuvchi maxsus tayyorgarlikdan o'tgan mutaxassis.
- **Tyutor**–masofadan o'qitish dasturlarini yaratish va bajarilishini ta'minlash.

TA'LIMDA TABIIY FANLARNING FANLARARO INTEGRATSIYASI

○ **Fasilitator**–darsda ko'makchi, yo'naltiruvchi, jarayonga javob bermaydi, xulosa chiqarmaydi.

○ **Mentor**–ustoz, o'rgatuvchi (yakka va guruhli tartibda).

○ **Kouch**–ta'lim oluvchilarning to'liq o'zlashtirishlari uchun yordam ko'rsatuvchi repetitor, instruktor, trener. Amaliyot davomida amaliy mashg'ulotni, ish jarayonini nazorat qiluvchi, kuzatuvchi. (Kouching-imtihonlarga yoki sport bo'yicha tayyorgarlik ko'rish).

○ **Konsultant**–maslahat berish, tushuntirish, qo'shimcha ma'lumot berish.

○ **Lektor**–nazariy ma'lumotlar bilan tanishtiruvchi.

○ **Ekspert** – kuzatish, tahlil, tekshirish, xulosa, tavsiya, taklif, mulohaza bildirish.

10. **Innovator**–yangiliklarni ta'lim mazmuni va mashg'ulotlar jarayoniga joriy q

11. **Kommunikator**–o'zaro muloqotlarning sifati va samaradorligini oshirish, takomillashtirish.

12. **O'qituvchi**–mashg'ulot mavzusi bo'yicha ko'zda tutilgan mazmuni tushuntirish, o'quv jarayoniga rahbarlik.

13. **Menejer**–tashkiliy–pedagogik va iqtisodiy masalalarni hal etish.

14. **Spekter**–kuzatish, tahlil qilish va xulosalarni bayon qilish.

15. **Assistent**–mashg'ulot uchun tayyorlangan vositalarni amalda qo'llashga tayyorlash, mashg'ulot ishtirokchilariga yordam ko'rsatib turish.

16. **Sekretar**–zarur ma'lumotlarni yozib borish, tegishli hujjatlarni rasmiylashtirish, o'rnatilgan tartibda saqlash.

17. **Texnolog**–pedagogik texnologiya mutaxassisi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosidagi dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirishni ta'minlash bilan bog'liq masalalarni hal etib boradi.

18. **Metodist**–ta'lim-tarbiya metodlari bo'yicha mutaxassis. Dasturlarni ishlab chiqishda va amalga oshirish jarayonida metodik masalalarni hal etib boradi.

19. **Koordinator**–loyihalar, dasturlarni ishlab chiqishga rahbarlik, ularni amalga oshirishni rejalashtirish, muvofiqlashtirish, tashkiliy va moliyaviy masalalarni hal etish.

20. **O'quvchilar** – ta'lim oluvchilar.

Xulosa qilib aytish mumkinki, interfaol ta'lim bir vaqtda bir nechta masalani hal etish imkoniyatini beradi. Bulardan asosiysi-o'quvchilarning muloqot olib

TA'LIMDA TABIIY FANLARNING FANLARARO INTEGRATSIYASI

borish bo'yicha ko'nikma va malakalarini rivojlantiradi, o'quvchilar orasida emostional aloqalar o'rnatilishiga yordam beradi, ularni jamoa tarkibida ishlashga, o'z o'rtoqlarining fikrini tinglashga o'rgatish orqali tarbiyaviy vazifalarning bajarilishini ta'minlaydi.

Shu bilan birga, amaliyotdan ma'lum bo'lishicha, dars jarayonida interfaol metodlarni qo'llash o'quvchilarning asabiy zo'riqishlarini bartaraf qiladi, ular faoliyatining shaklini almashtirib turish, diqqatlarini dars mavzusining asosiy masalalariga jalb qilish imkoniyatini beradi.

Interfaol metodlarni mashg'ulot maqsadiga muvofiq tanlash

Interfaol mashg'ulot turlari ko'p bo'lib, ularni dars mavzusining xususiyatlari hamda ko'zda tutilgan maqsadlarga muvofiq tanlanadi va tegishli tayyorgarlik ko'riladi. Interfaol mashg'ulotda ishtirok etish uchun o'quvchilarning tayyorliklariga o'ziga xos talablar qo'yiladi, bular mashg'ulotda faol ishtirok etish uchun zarur bilimlarni o'zlashtirganlik, muloqotga tayyorlik, o'zaro hamkorlikda ishlash, mustaqil fikrlash, o'z fikrini erkin bayon qilish va himoya qila olish ko'nikmalari va boshqalardan iborat.

Mashg'ulotda vaqtdan unumli foydalanish zarur shart hisoblanadi. Buning uchun zarur vositalarni to'g'ri tanlash, tayyorlash hamda mashg'ulot o'tkazuvchilar va ularning vazifalari aniq belgilangan bo'lishi lozim. Interfaol metodlar bilan an'anaviy ta'lim usullari orasida o'ziga xos farqlar mavjud bo'lib, har bir o'qituvchi bu farqlarni qiyoslashi, ularning bir-biriga nisbatan afzalliklari va kamchiliklarini darsni rejalashtirish va uni o'tkazish usullarini tanlashda to'g'ri hisobga olishi zarur.

Bunda yangi bilimlarni berish, ko'nikmalarni shakllantirish, rivojlantirish, mustahkamlash, bilimlarni takrorlash, amalda qo'llash mashg'ulotlarida hamda o'quv fanining xususiyatlarini hisobga olgan holda har bir mavzu bo'yicha mashg'ulot uchun eng maqsadga muvofiq bo'lgan interfaol yoki boshqa metodlarni to'g'ri tanlash nazarda tutiladi.

To'g'ri tanlangan metodlarni qo'llash mashg'ulotning qiziqarli va samarali bo'lishini ta'minlaydi.

Interfaol metodlar konstruktivizm nazariyasi bilan bog'liq bo'lib, bu metodlardan amalda foydalanishda konstruktivizmning quyidagi asosiy xulosalarini hisobga olish lozim:

O'quvchi o'zi o'rganishi kerak, aks holda unga hech kim hech narsani o'rgata olmaydi;

TA'LIMDA TABIIY FANLARNING FANLARARO INTEGRATSIYASI

O'qituvchi o'quvchilarga bilimlarni «kashf qilishga» yordam beradigan jarayonni tashkil qiladi;

Bilim borliqdan ko'chirilgan nusxa emas, uni odam shakllantiradi.

Interfaollik o'zaro faollik, harakat ta'sirchanlik o'quvchi va o'qituvchi muloqotlaridan kechadi.

Interfaollik o'zaro faollik, harakat ta'sirchanlik o'quvchi va o'qituvchi sodir bo'ladi.

Inretfaollik asosida darsini tashkil etish shunday kechadiki bu jarayonda birorta ham o'quvchi chetda qolmaydi, yani ular ko'rgan bilgan fikrlarini ochiq oydin bildirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Yo'ldosheva J.R. Usmonova S.A., Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish. –T: “Fan va texnologiya” nashriyoti. 2008-yil. 132-bet.
2. Yo'ldoshev J. Yo'ldosheva F. Yo'ldosheva G. Interfaol ta'lim sifat kafolati. –T.: 2008 y. 153 b.
3. Karimova V. Psixologiya. –T.: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti. –T.: 2002 y. 204 b.
4. Ковалев В.И. Мотивы поведения и деятельности. –М.: 1988 г.
5. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность. –М.: 1975 г.